

УДК 378.14:616.31:37.043

ПОЛПШЕННЯ ЯКОСТІ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ В ТРАДИЦІЙНУ СИСТЕМУ ОСОБИСТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ

Я. П. Нагірний, Н. В. Гасюк, Н. В. Чорній

*ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України”*

IMPROVE THE QUALITY OF DENTAL EDUCATION OF FUTURE IMPLEMENTATION BY EXPERTS IN THE TRADITIONAL SYSTEM OF PERSONALITY- ORIENTED LEARNING MODEL

Ya. P. Nahirnyi, N. V. Hasiuk, N. V. Chorniy

SHEI “Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky of MPH of Ukraine”

У статті наведені шляхи вдосконалення практичних навичок студентів-стоматологів, виходячи із досвіду роботи співробітників кафедр стоматологічного профілю ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет МОЗ України”. Вважаємо оптимальним комплексне використання методик проведення традиційних занять із інноваційними методиками на зразок улюблених телевізійних практичних конкурсів та інтелект-шоу. Описана нами методика проведення відбіркового туру конкурсу професійної майстерності забезпечує поглиблення клінічного мислення, підвищення рівня практичних навичок майбутніх стоматологів шляхом впровадження особистісно-зорієнтованої моделі навчання

In the article the ways to improve the practical skills of students of the dental faculty based on the experience of members of the Department of Dental Profile Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky. We consider the optimal use of complex techniques of the traditional occupations of innovative pursuits such as favorite television practical intelligence competitions and shows. We describe our technique of selection round skills of providing deepen clinical improving practical skills of medical students through the introduction of personality – oriented learning model.

Вступ. Розвиток сучасного суспільства вимагає реформування системи освіти в цілому та медичної зокрема. В Україні відбувається поступова зміна авторитарної моделі навчання на особистісно-зорієнтовану. У цих умовах відбувається зменшення конкретизації змістової частини навчальних програм і чіткого визначення вимог до результатів навчання. Сьогодні відбувається пошук шляхів модернізації навчального процесу через його технологізацію. У дію вступає нова парадигма освіти, в якій складові змісту навчання формуються від результату [1, 8].

Становлення незалежної Української держави, її поступальний економічний розвиток, зміцнення засад громадянського суспільства все більше вимагає модернізації змісту освіти в цілому та медичної зокрема, шляхом оновлення методів його реалізації. Одним з головних завдань сучасної системи освіти в стоматології як галузі охорони здоров'я є створення умов для розвитку і самовиявлення кожної особистості на етапі здобуття медичної освіти, формування поколі-

ння лікарів-стоматологів, здатних до активної практичної діяльності із наявністю елементів творчого підходу і розвитку морально-етичних цінностей [7, 9].

Важливе місце у змісті стоматологічної освіти посідає практичне спрямування, набуття та вдосконалення практичних навичок майбутніми лікарями-стоматологами [3]. Одним із пріоритетів сучасності в освіті стоматолога-терапевта є спрямованість не лише на розуміння провідних тенденцій етіології та патогенезу основних стоматологічних захворювань, а й на особливості самого індивідуума-пацієнта, його анатомо-фізіологічні особливості зубо-щелепного апарату, духовних і моральних цінностей повсякденного життя.

Невід'ємною умовою ефективного навчання терапевтичної стоматології є реконструкція образів минулого в уявленнях студентів, які неможливі без умінь аналізувати методи відновлення функціональної активності різних груп зубів та методи художньої реставрації і синтезувати в єдину цілісну картину.

Це вимагає нового підходу до вибору і застосування таких форм, методів, прийомів і засобів навчання

© Я. П. Нагірний, Н. В. Гасюк, Н. В. Чорній

майбутніх лікарів, які б розкривали не лише теоретичний, а й практичний рівень та творчий потенціал кожного студента, його здібності [5].

Сучасні підходи до методики викладання шляхом впровадження в традиційну систему навчання колективних інноваційних занять широко представлені у методичних напрацюваннях співробітників кафедри терапевтичної стоматології ВДНЗ України “УМСА” [2, 7], та, на нашу думку, потрібні нетрадиційні підходи до підвищення якості освіти практичної спрямованості.

Метою нашого підходу є апробація шляхів вдосконалення терапевтичної стоматологічної освіти майбутніх фахівців терапевтів-стоматологів шляхом впровадження в навчальний процес конкурсів професійної майстерності, які є активною формою навчання, що сприятиме поглибленню професійних знань, розвитку творчої ініціативи і є своєрідним контролем за рівнем навчання.

Основна частина. Мета відбіркового туру конкурсу – виявити найкращих з числа студентів. Ця форма найбільш творча серед усіх, заходи конкурсу потребують ретельної підготовки і проведення великої організаційної роботи (створення положення про конкурс, розробка конкурсних завдань, написання сценарію, підготовка реквізиту, придбання подарунків). У результаті конкурсу стає яскравим театралізованим святом не тільки для учасників, але і для глядачів.

Стоматологічний факультет ДВНЗ “ТДМУ ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України” та кафедра терапевтичної стоматології пропонує при проведенні даного конкурсу моделі підготовчого навчання “шляхом досвіду”. Вперше дану модель навчання обґрунтував в кінці 70-х років минулого століття американець Д. Колб, спираючись на напрацювання Д. Д’юї, К. Левина та Ж. Піаже [4].

Користуючись власним досвідом, працівники кафедри спрямовують свою роботу в напрямку здійснення індивідуального підходу до особистості студентів на практичних заняттях. Метою є виявлення творчих здібностей та умов реалізації поведінкових реакцій студентів на практичних заняттях та розвитку їх на підготовчих етапах конкурсу.

Основною задачею викладача на даному етапі є правильна мотивація студентів учасників відбіркового туру конкурсу. При цьому слід звертати особливу увагу не лише на практичну мобільність студентів-конкурсантів, а і на виховання свідомості майбутнього лікаря та на наявність клінічного і творчого мислення. В іншому випадку процес навчання буде не повним, якщо в його ході не виховувати та не врахо-

увати первинні професійні вміння та якості студентів.

Виходячи із аналізу даної моделі, процес навчання конкурсантів, запропонований нами, має циклічний характер і представлений чотирма складовими, що послідовно змінюють одна одну: конкретного досвіду, рефлексивного спостереження, абстрактної концептуалізації і активного експериментування.

На етапі конкретного досвіду пропонуємо створення умов для придбання та актуалізації конкурсантами своїх конкретних знань та вмінь, які в перспективі стануть предметом аналізу на практичних заняттях. У подальшому відбувається доповнення набутого досвіду різностороннім аналізом у ході колективної та індивідуальної роботи – вдосконалення практичних навичок. Підґрунтям для цього служить перехід до фази рефлексивного спостереження, яка дозволяє студентам проаналізувати отриманий досвід та підготувати ряд висновків стосовно рівня власних навичок. Проходження цієї фази дають можливість наштовхнути конкурсантів до пошуку самостійних відповідей на поставлені викладачем-куратором питання та шляхів практичного вдосконалення. Без подібного аналізу набутий практичний досвід може залишитися недосконалим.

На етапі абстрактної концептуалізації відбувається зіставлення власних висновків із вимогами положення про конкурс, та складністю запропонованих конкурсних завдань. Їх попередні висновки отримують подальший розвиток і формуються вже на мові гіпотез та можливих власних результатів, а потім перевіряються на наступній фазі – фазі активного експериментування. Яка забезпечує перевірку практичних навичок із врахуванням набутого досвіду та отриманої на попередніх етапах інформації.

Запропонована нами методика підготовки конкурсанта дає можливість зміщення акценту активності та ініціативи в освітньому процесі в сторону самого студента-конкурсанта. Це, у свою чергу, вимагає зміни стратегії організації навчання на практичній частині заняття в сторону пошуку нових форм і технологій роботи у практичному спрямуванні.

Підведення підсумків конкурсу пропонуємо проводити у вигляді нетрадиційного інноваційного заняття – “ролевої гри”. Даний вид заняття кафедра пропонує проводити у присутності декана факультету та кураторів-експертів, які оцінювали роботи конкурсанта. Переваги “ролевої гри”, на нашу думку, як і ряду інших ігрових педагогічних технологій, перед іншими формами навчання полягають у тому, що вона дає можливість набагато ефективніше та адекватніше моделювати у навчальному процесі реалії про-

фесійної діяльності сьогодення, виходячи із детального аналізу робіт кожного із конкурсантів, причому у всій необхідній нам повноті інтелектуальних знань, практичних навичок, психологічних і соціальних аспектів.

Використання рольової гри як форми навчання конкурсантів дає можливість вирішити ряд педагогічних проблем на етапі формування особистості висококваліфікованого лікаря-стоматолога, а саме дозволяє отримати та удосконалити практичні навички із застосуванням нових реставраційних технік, освоїти аспекти комунікації і міжособистісної взаємодії під час роботи в чотири руки. Рольова гра дає можливість створення віртуальної клінічної ситуації різної складності, в якій через адекватну самооцінку відбувається озвучення аспектів проблематизації на шляху формування особистості сучасного лікаря за активної допомоги викладача-консультанта.

Слід відзначити, що дана позиція дає можливість створення таких умов викладання, які дозволять акцентувати увагу конкурсантів на необхідних практичних навичках, які, на його думку, можуть бути особливо потрібними в майбутніх клінічних ситуаціях, а саме формування контактних пунктів, відновлення анатомічної форми коронок зубів різних класів. Із впровадженням рольової гри з'являється можливість неодноразово програвати клінічну ситуацію, із вирішенням якої виникали проблеми в минулому досвіді при вирішенні клінічних завдань, з метою її аналізу та обговорення з більш досвідченими колегами-експертами.

У студентів-конкурсантів з'являється можливість зміни відношення до дисципліни, яку вони вивчають, та виробляється здатність сприйняття думки інших людей, а саме кураторів-експертів та колег-конкурсантів.

Особливо ефективним є використання рольової гри у фазі отримання досвіду. Застосування рольової гри на даному етапі дає можливість конкурсантам простежити механізми реалізації реставраційної технології, що вдосконалюється, та умови її успішного проведення.

Гра є своєрідним наглядним прикладом, переважно в тому, що в ході неї конкурсанти активно включаються у вивчення нової для них форми методики викладання та відносин "студент – викладач" на "студент – куратор". Дана можливість, на думку М. В. Кларіна, сприяє більш ефективному засвоєнню нових професійних знань та навичок, створює підґрунтя до діяльного і різнопланового розгляду клінічних завдань, що вирішуються на етапі підготовки [4].

Слід відзначити, що для повного засвоєння теоретичних аспектів та вдосконалення практичних навичок мало одного практичного досвіду, отриманого під час рольової гри. Для максимального ефекту її, як форми навчання студентів-медиків, необхідно забезпечити успішність отриманого учасниками практичного досвіду і, що не менш важливо, створити умови для їх використання на практичних заняттях.

Користуючись власним досвідом, можемо стверджувати, що проведений відбірковий тур конкурсу може бути складовою частиною студентських масових заходів наукового та практичного спрямування, а також може бути самостійним заходом.

Для об'єктивної оцінки виконання учасниками кожного етапу практичного завдання створюється експертна рада та розробляється система оцінок по кожному етапі конкурсу згідно з розробленим положенням про конкурс. Співробітниками кафедри терапевтичної стоматології розроблений спеціальний формуляр експерта, що враховував всі етапи конкурсу.

Обговорення кандидатур переможців кураторами-експертами рекомендуємо проводити у вигляді сократівської бесіди – розгорнутого розгляду варіантів рішень за умови великої кількості різноманітностей кандидатур з метою прийняття єдиного принципового рішення з проблеми – визначення переможця.

Сократівський метод, як відомо, полягав у детальному аналізі системи питань, у конкретному випадку детальному аналізі цифрового матеріалу робіт конкурсантів на всіх етапах, обговорення яких приводило до об'єктивного рішення стосовно кандидата. Слід відзначити, що відповідь може не формулюватися – кожен куратор-експерт приймає своє рішення, хоча не виключено, що даний вибір може обговорюватися гласно. Після закінчення підводяться підсумки, рахується кількість балів та визначається переможець.

З позиції організації подібних заходів слід відзначити, що для підготовки конкурсу потрібні часові та творчі затрати, щоб конкурс мав вигляд урочистої події із виховними елементами.

Користуючись власним досвідом, можемо визначити механізм проведення конкурсу у вигляді підготовчого етапу, який, на нашу думку, має бути двоспрямованим на студентську та викладацьку мотивацію. Студентська мотивація полягає у відборі конкурсантів на основі аналізу характерологічних особливостей та рівня практичних навичок студентів, продемонстрованих на практичних заняттях із терапевтичної стоматології. На підготовчому етапі слід визначитися із складом учасників та умовами кон-

курсу, орієнтуючись на положення про конкурс. Досить значним, на наш погляд, є вдало сформульована система мотивації для студентів-учасників, яка забезпечує необхідну атмосферу на всіх етапах проведення конкурсу. При цьому організаційним заходом є обов'язкове обговорення зі всіма учасниками структури конкурсу та поведінкових реакцій під час його проходження. Співробітники кафедри терапевтичної стоматології ДВНЗ "ТДМУ імені І. Я. Горбачевського МОЗ України", користуючись власним досвідом, рекомендують проведення двох організаційних засідань конкурсантів на підготовчому етапі. Викладацька складова характеризується формулюванням чіткої мети проведення даного заходу, які в перспективі дадуть можливість, користуючись положенням про конкурс, запропонувати сценарій.

Власне конкурс вважаємо за потрібне розпочинати із оголошення обсягу завдання та інструктажу всіх етапів гри та їх оцінювання. Протягом всього конкурсу рекомендуємо фіксувати поведінкові реакції кожного учасника, зіставляючи їх із емоційною складовою загальної атмосфери, конкурсного етапу та часу.

Підведення підсумків та аналіз конкурсу проводиться на основі емоційної складової пережитих конкурсантами ситуацій. Дається загальна характеристика атмосфері конкурсу в цілому та особливо важливою, на нашу думку, є характеристика кожного конкурсанта окремо, з акцентом на позитивних складових роботи та недоліках. Користуючись результатами власних спостережень, рекомендуємо коментувати загальну манеру відносин "лікар – пацієнт" та "лікар – асистент" і дати рекомендації.

Основною позицією на етапі аналізу рівня проведення конкурсу майстерності та досягнень конкурсантів є відповідність встановлення на підготовчому етапі мети заходу, підвищення рівня художньої реставраційної майстерності сучасного студента-стоматолога з кінцевою метою – підвищення якості освіти майбутнього стоматолога-терапевта в цілому, а також з віддаленою метою – виховання особистості лікаря стоматолога-терапевта сучасності шляхом виховання в студентах-медиках особистісно-зорієнтованої моделі навчання. Слід зауважити, що аналіз – це специфічний вид професійної діяльності кура-

торів-експертів у даному конкурсі. Він являє собою необхідний компонент педагогічного аналізу рівня виконання практичного завдання, поставленого перед конкурсантами. На нашу думку, існує ряд питань, які необхідно враховувати при аналізі результатів конкурсних робіт, а саме розвиток світогляду та професійно-цілісної орієнтації конкурсантів, наявність творчого підходу у професійній діяльності, розвиток стійких морально-етичних якостей особистості, розвиток емоційно-вольової сфери, формування готовності до професійної самоосвіти й удосконалення професійних знань та вмінь в умовах Євроінтеграції.

Висновок. Отже, бажання викладачів досягти найкращих результатів у реалізації теоретичних та практичних освітніх, розвивальних і виховних завдань у медичній стоматологічній освіті сьогодення спонукає їх до застосування нестандартних педагогічних підходів. У своїй роботі викладачі стоматологічного факультету ДВНЗ "ТДМУ імені І. Я. Горбачевського МОЗ України" використовують конкурсні та ігрові форми організації навчальної діяльності студентів-медиків. Відбірковий тур конкурсу "Фахівець-2014" має чітко визначену структуру, композицію, свій сценарій і створювався на зразок улюблених телевізійних практичних та інтелект-шоу, що викликало надзвичайний інтерес студентів і їх бажання взяти участь у такому конкурсі. Власний досвід кафедр стоматологічного факультету дає можливість стверджувати, що використання запропонованої моделі Д. Колба [4] в побудові організаційного процесу підготовки студентів до конкурсів дає можливість не лише вдосконалення практичних навичок по використанню новітніх стоматологічних технологій художньої реставрації, але і провести аналіз та корекцію отриманих навичок на етапі відбіркового туру конкурсу. За результатами конкурсу створено систему навчально-методичної документації, дидактичних матеріалів та засобів навчання, необхідних для успішного і якісного вдосконалення практичних навичок та теоретичних знань з предмета в мережі програми і відповідно для цього навчального часу з метою поліпшення якості стоматологічної освіти майбутніх фахівців шляхом виховання в студентах-медиках особистісно-зорієнтованої моделі навчання.

Література

1. Впровадження новітніх технологій в навчальний процес – запорука якісної підготовки лікарів-стоматологів в умовах Європейської інтеграції / П. А. Гасюк, Н. В. Гасюк, Д. Д. Кіндій, В. Є. Пудяк // Європейський вибір – невід’ємна складова розвитку вищої медичної освіти України : матеріали навчально-методичної конференції. – Полтава, 2013. – С. 31–32.
2. Дискусія як один із методів стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів-медиків в рамках роботи студентського наукового товариства / Т. О. Петрушанко, Н. В. Гасюк, І.Ю. Попович, Т.Д. Бублій // Світ медицини та біології. – 2013. – № 3 (39). – С. 164–166.
3. Кашлев С. С. Современные технологии педагогического процесса / С. С. Кашлев. – Мн. : Университетское, 2000. – 95 с.
4. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры, дискуссии (анализ зарубежного опыта) / М. В. Кларин. – Рига, 1995. – 205 с.
5. Краснов Ю. Э. Игра как педагогическая форма / Ю. Э. Краснов // Психология. – 1996. – № 5. – С. 84–103.
6. Немова Н. В. Управление методической работой в школе / Н. В. Немова. – М. : Сентябрь, 1999. – С. 223–227.
7. Обучаем иначе. Стратегия активного обучения / Е. К. Григальчик, Д. И. Губаревич, И. И. Губаревич, С. В. Петрусёв. – Мн. : БИП-С, 2003.
8. Поліпшення якості освіти студентів на кафедрі терапевтичної стоматології шляхом впровадження в традиційну систему навчання колективних інноваційних занять / Т. О. Петрушанко, Н. В. Гасюк, Е. В. Ніколішина [та ін.] // Світ медицини та біології. – 2013. – № 4 (42). – С. 136–138.
9. Реджис Мак Намара. “Почему они не делают того, чему мы их учим?” / Мак Намара Реджис // TRAINING. – 1991. – № 7. – С. 56–59.
10. Турнер Д. Ролевые игры. Практическое руководство / Д. Турнер. – СПб. : Питер, 2002. – С. 123–136.

Отримано 08.07.14